

RECENZJA

Turyzm 2012, 22/2

<https://doi.org/10.18778/0867-5856.22.2.06>

**GEOGRAFIE CESTOVNIHO RUCHU
ČESKÉ REPUBLIKY**
[GEOGRAFIA TURYZMU REPUBLIKI CZEŠKIEJ]
JIŘÍ VYSTOUPIL, MARTIN ŠAUER I ZESPŮL
WYDAWNICTWO ALEŠ ČENĚK s.r.o.
PILZNO 2011, ss. 315

Książka, którą autorzy określają jako monografia, jest pierwszą pracą z zakresu geografii turystyki Czech wydaną przez geografów tego kraju. Autorami jest zespół sześciu pracowników Katedry Regionalnej Ekonomii Uniwersytetu Masaryka w Brnie pod kierunkiem docenta Jerzego Vystoupila i inżyniera Martina Šauera.

Geografia turystyki Republiki Czeskiej liczy 315 stron i została podzielona na osiem rozdziałów merytorycznych. W rozdziale dziewiątym zamieszczono słownik pojęć używanych w pracy. Tekst kończy krótkie, dwustronicowe streszczenie w języku angielskim, bogaty wykaz literatury, informacje o autorach oraz spisy tabel (47), rysunków i wykresów (27), map czarno-białych (12) i map kolorowych (20).

Pracę rozpoczyna krótki wstęp, w którym autorzy podkreślają pionierskość opracowania oraz prezentują układ pracy.

Rozdział pierwszy (s. 9–21) zatytułowany „Geograficzne badania turystyki i rekreacji w Republice Czeskiej” poświęcony został omówieniu etapów rozwoju badań oraz dyskusji o przedmiocie i zakresie studiów nad turystyką w Czechach. Jako inicjującą tę dyskusję wymienia się pracę V. Häuflera z 1955 r. Autorzy przywołują również prace Šprincowej, Vystoupila, Gardavskiego, Bicika, Havrlanda, Mariota i innych, ale także młodszych geografów. Jako główne przedmioty zainteresowań badawczych czeskich geo-

grafów w zakresie turystyki i rekreacji wymienia się m.in. potencjał turystyczny obszarów i obiektów, problemy tzw. krótkiego wypoczynku mieszkańców miast, problematykę drugich domów, miejskiego i wiejskiego ruchu turystycznego i inne. W rozdziale tym omawia się również dorobek geografów w zakresie prac kartograficznych i metod pomiaru ruchu turystycznego, ochrony środowiska w turystyce, ale także skryptów i podręczników akademickich oraz badań aplikacyjnych.

Osobny podrozdział poświęcono krótkiej prezentacji głównych ośrodków badawczych geografii turystyki w Czechach, wśród których cztery nazwano „szkołami naukowymi”: Pragę, Brno, Ołomuniec i Ostrawę. Z innych ośrodków, w których prowadzone są badania nad turystyką w uczelniach różnego typu, wymienia się Pilzno, Liberec, Usti nad Łabą, Czeskie Budziejowice, Pardubice, Hradec, Karlove i inne.

Cały rozdział jest dobrze przygotowanym kompendium wiedzy o problematyce badawczej, badaniach i ośrodkach naukowych, w których prowadzone były i są studia z zakresu geografii turystyki w Republice Czeskiej.

W drugim rozdziale (s. 22–34) pt. „Historia rozwoju turystyki w Czeskiej Republice”, autorzy przedstawili etapy działalności różnych organizacji i ich wpływ na rozwój turystyki w Czechach. Sięgając do XIX w. podzielili dzieje rozwoju turystyki na cztery

okresy: od roku 1918, lata 1918–1948 oraz lata 1948–1989, a także po 1990 r. W każdym z wymienionych okresów przedstawiono w formie opisowej i tabelarycznej najważniejsze wydarzenia w historii rozwoju turystyki w Czechach. Warto tu dodać, że autorzy pracy jako początek rozwoju zorganizowanej turystyki w Czechach uznają powstanie Klubu Czeskich Turystów w 1888 r. i założenie przez tę organizację „Czasopisma turizm” w 1889 r., które należało do najstarszych czasopism turystycznych w Europie.

W kolejnym, trzecim rozdziale (s. 34–77) zaprezentowano potencjał rozwoju turystyki w Republice Czeskiej i omówiono jego rozmieszczenie. Potencjał ten podzielono na dwie grupy: warunki przyrodnicze oraz kulturalno-historyczne. W pierwszej grupie przedstawionych warunków autorzy dokonują analizy rozmieszczenia walorów przyrodniczych ogółem (tabela 3.1), a następnie zajmują się obszarami przyrodniczymi prawnie chronionymi, dzieląc je na parki narodowe (sześć parków) i obszary chronionego krajobrazu (25 obszarów), które zajmują 13,7% powierzchni kraju. Wymieniają również narodowe rezerwy przyrody, narodowe pomniki przyrody, rezerwy przyrody i pomniki przyrody. Każdy z parków narodowych i obszarów chronionego krajobrazu został w pracy krótko omówiony, a następnie w tabelach 3.3, 3.4 i 3.5 dokonano charakterystyki użytkowania turystycznego tych obszarów – podano liczbę łóżek, gęstość łóżek na km² i na 100 mieszkańców, a także określono charakter krajobrazu i porę roku, w której ten obszar jest aktywnie użytkowany turystycznie.

Omawiając potencjał turystyczny warunków (walorów) kulturalno-historycznych autorzy wymieniają: pomniki kulturalno-historyczne, pomniki architektury, historyczne centra miast, obiekty historyczne, miejską architekturę, architekturę wiejską, zabytki techniki i wojenne, zabytki sakralne, wartości materialne i duchowe (język, tradycje i inne), obiekty kultury (muzea, teatry itd.). Pewnym podsumowaniem tej części rozdziału jest prezentacja form ochrony potencjału kulturalno-historycznego UNESCO (12 obiektów).

Rozdział kończą dwie mapy pokazujące rozmieszczenie na obszarze Republiki Czeskiej omówionych wcześniej obiektów tworzących potencjał turystyczny kraju.

Rozdział czwarty (s. 78–103) poświęcono prezentacji zagospodarowania i infrastruktury, ilustrując jego rozmieszczenie licznymi tabelami, mapami i wykresami. Analizę rozpoczyna omówienie bazy noclegowej w ujęciu dynamicznym i przestrzennym. Stwierdzono m.in., że w 2010 r. w Czechach było ponad 449 tys. łóżek (miejsc noclegowych) z czego 32,5 tys. w Pradze, 26,5 tys. w powiecie Trutnov, a 14,8 tys. w Karlovych Varach. W ostatnich 14 latach przybyło w tym kraju ponad 100 tys. miejsc noclegowych (wzrost o ponad

30%). Przystępując do omówienia infrastruktury sportowo-rekreacyjnej autorzy zwracają uwagę na ogromną rolę, jaką odegrał tu rozwój nowoczesnych form komunikacji (lotnictwo, autostrady i in.), które udostępniły obszar Czech dla turystów międzynarodowych. Bardzo szczegółowo przedstawiono infrastrukturę dla sportów zimowych (wyciągi, trasy zjazdowe i biegowe) infrastrukturę na potrzeby turystyki pieszej (szlaki znakowane i tematyczne oraz ścieżki dydaktyczne), infrastrukturę dla turystyki rowerowej (trasy i ich zagospodarowanie) oraz inną infrastrukturę niezbędną do uprawiania sportów i rekreacji. Również i ten rozdział ilustrowany jest tabelami, mapami i wykresami.

Rozdział piąty (s. 104–158) nosi tytuł „Główne formy i typy ruchu turystycznego”. Autorzy omawiają dziewięć ich zdaniem najważniejszych form turystyki w Republice Czeskiej. Są to: turystyka miejska (blisko 12 mln gości i ponad 36,5 mln noclegów), turystyka wiejska (tradycyjna od XIX w. forma wypoczynku mieszkańców miast), turystyka kongresowa i targowa, a także turystyka uzdrowiskowa. W przypadku tej ostatniej podano, że w 2008 r. było w Czechach 86 uzdrowisk, które dysponowały 46 tys. łóżek. W Czechach istnieje kategoryzacja uzdrowisk. Do kategorii I międzynarodowej zaliczono Karlove Vary, do II międzynarodowej – sześć uzdrowisk, do kategorii narodowej – osiem, a pozostałe znalazły się w kategoriach „regionalne” i „lokalne”. Kolejnymi omawianymi formami są: turystyka zimowa, letnia rekreacja nad wodą, turystyka winiarska, golf (jako forma wyspecjalizowana), turystyka w drugich domach. Według statystyk, w 2000 r. było w Czechach 433 tys. drugich domów, ich rozmieszczenie dokumentują zamieszczone w tym rozdziale tabele i rysunki. Ciekawe, że przez 20 lat (1971–1991) obserwuje się znaczącą dekoncentrację rozmieszczenia tych obiektów, co potwierdza współczynnik koncentracji wynoszący odpowiednio 92,6 oraz 79,4. Rozdział kończą dwa krótkie podrozdziały poświęcone typologii funkcji miejscowości turystycznych oraz transformacji funkcjonalno-przestrzennej turystyki na obszarze Czech.

Turystom i odwiedzającym Czechy poświęcony jest rozdział szósty (s. 159–180). Analiza ruchu turystycznego przeprowadzona została w układzie klasycznym i obejmuje: wielkość ruchu (w 2000 r. było 6,6 mln cudzoziemców i 6,1 mln turystów krajowych) jego sezonowość (dominuje sezon letni 45,3%) oraz zasięg przestrzenny przyjeżdżających (z Europy 84,7% w tym z Niemiec 22,2%), a także ich rozmieszczenie w granicach Czech (dominuje Praga 60,9%). Rozdział jest bardzo dobrze udokumentowany tabelami statystycznymi oraz mapami. Szczególnie interesujące są kartodiagramy wstęgowe (rys. 6, 11, 12, 13 i 14) pokazujące przyjazdy turystów zagranicznych z Europy i wyjazdy Czechów poza granice kraju.

Interesujący jest rozdział siódmy (s. 181–193) zatytułowany „Regionalizacja turystyczna Czeskiej Republiki”. Autorzy przedstawili tu przyjęte zasady regionalizacji i omówili wyniki prac. Poglądowy jest tu rys. 7.1, na którym pokazano regionalizację turystyczną Czech „oczami Niemców” oraz regionalizację ruchu turystycznego Czech w 1981 r.

Całą pracę kończy najobszerniejszy rozdział, ósmy (s. 194–262), pt. „Profile turystyczne Czeskiej Republiki”. Omówiono tu 14 obszarów (krajów) według tego samego schematu – monograficzny opis obszaru oraz aktualna charakterystyka obejmująca wyczerpujące informacje statystyczne i inne. W taki sposób omówiono Pragę oraz kraje: Środkowoczeski, Południowoczeski, Pilzneński, Karłowowski, Ustecki, Liberecki, Kralovohradzki, Pardubicki, Vysoczina, Południowomorawski, Ołomuniecki, Żyliński, Północnomorawski. Pewną rozbieżnością jest omawianie „profilu turystycznych” Czech w innym podziale terytorialnym niż zaprezentowano na mapie „regiony turystyczne” (s. 309).

Jak już powiedziano na wstępie, praca zawiera bogaty spis literatury liczącej ponad 250 pozycji, głównie czeskiej i słowackiej. Wydaje się, że autorzy wymienili tu o ile nie wszystkie, to zdecydowaną większość prac dotyczących turystyki, które ukazały się w tym kraju, co ma dużą wartość także dokumentacyjną.

W podsumowaniu recenzji książki pt. *Geografia turystyki Republiki Czeskiej* pragnę przedstawić kilka ogólnych spostrzeżeń.

Praca, zgodnie z zapowiedzią, jest monografią geograficzno-turystyczną w pełnym tego słowa zna-

czeniu, czyli pracą naukową opartą o analizy statystyczne i kartograficzne. Przy okazji nasuwa się refleksja, że można pozazdrościć autorom książki łatwej dostępności w Czechach do materiałów statystycznych dotyczących turystyki, np. drugich domów czy ruchu turystycznego, i to w ujęciu dynamicznym, o czym w Polsce można tylko marzyć.

Układ pracy jest klasyczny dla tego rodzaju opracowań, choć autorzy poszerzyli treść o kilka nowych wątków, m.in. prezentując główne formy ruchu turystycznego czy wprowadzając bardzo cenne informacje o „szkołach naukowych” i ośrodkach akademickich w Czechach, w których prowadzi się badania nad turystyką. Bardzo dobrym pomysłem jest również zamieszczenie na końcu książki słownika stosowanych terminów, co ułatwia studiowanie dzieła.

Szkoda, że autorzy nie ustosunkowali się w pracy do dorobku przedstawicieli innych dyscyplin naukowych zajmujących się turystyką (ekonomistów, socjologów, psychologów itp.), geografowie bowiem, choć mają największy dorobek badawczy w tej dziedzinie, nie są jedynymi specjalistami badającymi to zjawisko. Uważam również, że zbyt lakoniczne jest streszczenie pracy w języku angielskim.

Generalnie książkę oceniam pozytywnie i polecam do zapoznania się z jej treścią. Po dość długim zastoju geografia turystyki w Czechach wyraźnie odradza się, czego oznaką jest nie tylko recenzowana monografia, ale również wydany w 2006 r. *Atlas turystyki Republiki Czeskiej* oraz ukazanie się pierwszego numeru nowego czasopisma „Czech Journal of Tourism” (1/2012).

Stanisław Liszewski

Uniwersytet Łódzki

Instytut Geografii Miast i Turystyki